

Zmiany strukturalne w gospodarce polskiej

Wstęp

W chwili obecnej wyznacznikiem zmian strukturalnych jest przede wszystkim pojawianie się obszarów kreujących innowacyjność oraz bazujących na nowoczesnych czynnikach produkcji związanych z postępem naukowym, technicznym i organizacyjnym. Dodatkowo, wpływ na te zmiany ma także spadek konkurencyjności wyrobów, wydajności produkcji oraz wzrost bezrobocia w obszarach bazujących na tradycyjnej strukturze gospodarczej. W konsekwencji, za zamianę strukturalną często przyjmuje się „przechodzenie” gospodarek do bardziej rozwojowych sektorów, które z racji wysokiego poziomu produktywności dynamizują ich rozwój, a więc przyczyniają się do modyfikacji dotychczasowych struktur gospodarczych [Karpiński, 2008, s. 16].

W obecnych uwarunkowaniach zmiany strukturalne muszą stanowić ważny element programu polityki gospodarczej kraju, decydującej o rozwoju i przyszłym kształcie gospodarki. Gospodarka narodowa jest traktowana jako zbiór zasobów oraz działalności prowadzonych w sferze produkcji, podziału, obiegu i konsumpcji w danym kraju. Z kolei determinantami konkurencyjności gospodarki są wysokie zyski przedsiębiorstw, międzynarodowy charakter produkcji, wysoki stopień przetworzenia produktów czy też wielkość nakładów inwestycyjnych stanowiących podstawę dla jej rozwoju. W rezultacie celem niniejszego artykułu jest ocena struktury i poziomu rozwoju polskiej gospodarki przez pryzmat wybranych miar o charakterze ekonomiczno-finansowym.

1. Metody badania zmian strukturalnych i stosowane kryteria

Współcześnie, zmiany strukturalne uznaje się za jeden z najważniejszych procesów, który nie tylko przyczynia się do wzrostu gospodarczego danego kraju, m.in. poprzez przyrost potencjału produkcyjnego, produktu społecznego i konsumpcji, ale także decyduje o podniesieniu ogólnej efektywności gospodarki i kształtowaniu się poziomu dochodu narodowego w kraju i per capita [Jaworska, 2007, s. 43]; [Franke, 1977, s. 353]. Jest to też proces, który prowadzi do zmian ilościowych i jakościowych elementów gospodarki narodowej oraz zmian zależności między tymi elementami, jak również między nimi a całością struktury gospodarczej, którą współtworzą [Ładysz, 2008, s. 22]. Jakościowe zmiany strukturalne są wywoływane np. wzrastającą efektywnością

* Dr, Katedra Zarządzania Innowacjami, Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, adam.kalowski@sgh.waw.pl

** Dr, Katedra Zarządzania Innowacjami, Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, jacek.wysocki@sgh.waw.pl

gospodarowania, zastępowaniem dotychczasowych technologii bardziej nowoczesnymi czy wprowadzaniem na rynek nowych wyrobów, zaś ilościowe zmiany strukturalne stanowią następstwo postępu ekonomicznego w strukturze gospodarczej, powodującego wzrost liczby przedsiębiorstw czy wielkości produkcji. Jednocześnie trzeba pamiętać, że intensywność oraz skala zachodzących zmian strukturalnych mają wpływ na szybkość i tempo rozwoju gospodarczego.

Zmiany strukturalne w gospodarce polskiej przebiegały i nadal przebiegają znacznie szybciej, niż w dojrzałych gospodarkach krajów rozwiniętych. Zjawisko to jest praktycznie niepowtarzalne z uwagi na uwarunkowania przemian ekonomiczno-społecznych zachodzących w Polsce po 1989 roku. A zatem i badanie zmian strukturalnych jest w tym przypadku dość skomplikowane, przez co wymaga zastosowania odpowiednich metod. Uwidacznia to pojawiająca się w literaturze przedmiotu dyskusja odnośnie wykorzystywanych narzędzi i samego sposobu badania tego zagadnienia. Zdaniem M. Klamuta, strukturę gospodarczą należy wiązać z tzw. teorią zbiorów, co oznacza, iż analiza struktury gospodarczej polega na badaniu wzajemnych relacji ilościowych pomiędzy elementami podrzędnymi a nadrzędnymi [Klamut, 1996, s. 9].

Zagadnienie to można również przedstawić w ujęciu procesowym, tzn. jako splot procesów społeczno-gospodarczych wyzwalających gwałtowne lub powolne modyfikacje organizmu, jakim jest gospodarka narodowa danego kraju. Identyfikację zmian struktury gospodarczej należy przeprowadzać poprzez określenie jej związków z etapami rozwoju społeczno-gospodarczego. Przydatna okazuje się tu teoria wzrostu Rostowa, tłumacząca zmiany strukturalne w oparciu o zidentyfikowane fazy rozwoju społeczeństwa [Rostow, 1960, s. 9], co zostało przedstawione w tablicy 1.

Tablica 1. Fazy rozwoju społecznego i cechy charakterystyczne dla każdej z nich

Lp.	Fazy	Cechy	Kierunki zmian
1.	Społeczeństwo preindustrialne	- dominacja rolnictwa - brak wykwalifikowanej siły roboczej - znikomy udział przemysłu	rozwój przemysłu
2.	Społeczeństwo industrialne	- ograniczenie roli rolnictwa - dynamiczny rozwój przemysłu - wzrost znaczenia wykwalifikowanych inżynierów i techników	rozwój przemysłu
3.	Społeczeństwo postindustrialne	- zminimalizowanie roli rolnictwa - zahamowanie dynamiki rozwoju przemysłu - rosnąca rola sektora usług, w tym usług z sektora hi-tech	rozwój sektora usług
4.	Społeczeństwo informacyjne	- gospodarka oparta na wiedzy, - wysoki poziom siły roboczej - dominacja sektorów hi-tech i w przemyśle	rozwój sektora usług nowoczesnych (hi-tech)

Zródło: Opracowanie własne.

Klasyczne podejście do badania struktury gospodarki sprowadza się do określenia roli przemysłu w badanej gospodarce. Takie ujęcie zmian strukturalnych było już stosowane w XIX wieku, kiedy to rozwój gospodarczy był wynikiem rozwoju przemysłu. Wraz z rozwojem gospodarczym nastąpiła jednak zmiana typu systemu gospodarczego i zmiana podejścia do badania zmian strukturalnych w gospodarkach narodowych. W teorii ekonomii dokonano usystematyzowania zasad rozwoju gospodarczego w oparciu o identyfikację zmiany w trzech głównych sektorach gospodarki tzn.:

- w rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie – określanym jako sektor I,
- w przemyśle i budownictwie – określanym jako sektor II,
- w usługach – określanym jako sektor III.

Według tej trójsektorowej teorii proces zmian w strukturze gospodarczej następował w wyniku wzrostu gospodarczego, który skłaniał do przesunięć czynników wytwórczych w ramach wspomnianych trzech sektorów. W rezultacie określono udziały poszczególnych sektorów w strukturze gospodarczej w zależności od osiągniętego poziomu rozwoju gospodarczego. Pozwoliło to na badanie struktury gospodarki w oparciu o wskaźniki:

- udziału każdego z 3 wymienionych sektorów w gospodarce ogółem,
- udziału każdego sektora w wytwarzaniu PKB,
- udziału każdego sektora w zatrudnieniu ogółem w gospodarce.¹

Teoria trójsektorowa miała niezwykle dużą popularność na początku lat 80-tych i 90-tych ubiegłego stulecia, przez co odegrała istotną rolę w kształtowaniu kierunków transformacji polskiej gospodarki. Kolejne podejścia do analiz strukturalnych sprowadzały się do zwiększenia poziomu dezagregacji badań i przejścia na poziom bardziej szczegółowych danych. W pierwszym kroku tej dezagregacji, w ramach analizy strukturalnej, rozbudowano nawet podział struktury gospodarki z 3 do 4 sektorów, wyróżniając [Klamut, 1996, s. 18]:

- sektor I – opisujący wydobywanie kopalin, rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo,
- sektor II – opisujący przemysł przetwórczy i budownictwo,
- sektor III – opisujący transport, wytwarzanie energii elektrycznej i gazu, usługi sanitarne, handel hurtowy i detaliczny;
- sektor IV – opisujący komunikację, finanse, ubezpieczenia, handel nieruchomościami, administrację.

Z czasem okazało się jednak, że nawet ta dezagregacja znajduje szerokie grono przeciwników i krytyków. Wielu ekonomistów uważa bowiem, iż koncepcja trzysektorowa, jak i jej rozwinięcia (cztery sektory), nie pasują do obecnie zachodzących zmian w strukturze gospodarczej, gdyż nie uwzględniają nowych form gospodarki, w tym gospodarki opartej na wiedzy [Klamut, 1996, s. 29]. Na dzień dzisiejszy konieczna staje się zatem modyfikacja tego podejścia w kierunku dezagregacji sektorów na większą ich liczbę, ale przy uwzględnie-

¹Dla przykładu w 1991 roku w gospodarce polskiej 26,6% zatrudnionych ogółem było w sektorze I, 34,4% w sektorze II, a 38,7% w sektorze III. W tym samym okresie we Francji zatrudnionych było odpowiednio 6,0%, 30,0% i 64,0%. Mały Rocznik Statystyczny, GUS, Warszawa 1994.

niu kwestii nowoczesności sektorów. W opinii M. Klamuta i J. Ładysza zmiany strukturalne, które mają miejsce w gospodarce są na tyle złożone, że należy je badać w coraz bardziej zdezagregowanych układach [Klamut, 1996, s. 10]; [Ładysz, 2008, s. 17]. W efekcie, analiza zmian strukturalnych powinna sprowadzać się do szeroko rozumianego ujęcia przedmiotowego, jako najbardziej użytecznego z racji oceny zachodzących przekształceń gospodarczych.

W praktyce, najczęściej stosowanym układem do badania zmian strukturalnych jest podział branżowy. W przypadku gospodarki polskiej możliwe jest wykorzystanie podczas takiego badania klasyfikacji PKD², w ramach której branże zasadniczo są uporządkowane w układzie pięciopoziomym.

Należy zauważyć, że zmiany strukturalne są zjawiskiem, które trudno scharakteryzować poprzez rejestrację i pomiar jednego tylko wskaźnika, np. poziomu zatrudnienia, udziału w tworzeniu PKB czy wartości dodanej. Zjawisko to, z uwagi na swój niejednoznaczny charakter, zawsze powinno być analizowane w podejściu zdezagregowanej gospodarki i przy zastosowaniu szerokiego wachlarza wskaźników. Warto także pamiętać, iż jednym z głównych celów przeprowadzanych analiz w obszarze zmian strukturalnych jest próba stworzenia rankingu branż rozwojowych, które będą wpływały na wzrost gospodarczy gospodarki narodowej. Nie można o tym zapominać tym bardziej, że jest to pogląd funkcjonujący w literaturze przedmiotu, a budowane w oparciu o różnorodne kryteria rankingi branż dominujących w gospodarce na pewno będą stanowiły źródło wiedzy o obecnej i pożądanej strukturze danej gospodarki.

2. Struktura gospodarki polskiej w ujęciu zdezagregowanym

Ocena struktury oraz poziomu rozwoju danej gospodarki może być dokonywana przez pryzmat dziedzin działalności gospodarczej, które charakteryzują się najlepszymi wskaźnikami ekonomiczno-finansowymi. Przeprowadzenie wspomnianej oceny może jednak okazać się skomplikowane ze względu na brak optymalnego miernika, który zapewniłby precyzyjne wskazanie nie tylko branż najbardziej dochodowych, ale także tych, w które warto zainwestować i które decydują o rozwoju gospodarczym kraju. W tej sytuacji należy raczej skłaniać się do zastosowania większej liczby wskaźników niż poszukania jednego, na podstawie którego można wytypować branże charakteryzujące się najwyższą dynamiką rozwoju. Wskazanie branż rozwojowych dla gospodarki jest niezwykle istotne, gdyż to one będą odpowiedzialne za optymalizację struktury gospodarczej w świetle istniejących uwarunkowań globalnych. Mając to na względzie, podjęto próbę zidentyfikowania zmian zachodzących w strukturze gospodarki polskiej poprzez zbudowanie rankingów branż kształtujących jej rozwój w ostatnim dziesięcioleciu. Do ich stworzenia wykorzystano:

² Polska Klasyfikacja Działalności (PKD) została opracowana na podstawie statystycznej klasyfikacji działalności gospodarczej Unii Europejskiej – NACE. Stąd PKD zachowuje pełną spójność i porównywalność metodologiczną, pojęciową, zakresową i kodową z klasyfikacją NACE Rev.1.1.

- stopę zysku netto,
- przychody ogółem,
- nakłady inwestycyjne.

Wybrane wskaźniki dostarczają informacji o sytuacji w poszczególnych branżach gospodarki oraz umożliwiają wnioskowanie o perspektywach ich rozwoju. Przy budowie rankingów branżowych posłużono się danymi pochodzącymi z systemu PONT Info-Gospodarka³, które umożliwiają dokonanie oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej w wybranych sektorach gospodarki narodowej (według PKD) w rozbięciu na sektory własności oraz ze względu na wielkość badanych podmiotów gospodarczych, mierzoną liczbą zatrudnionych.

Przykładem wskaźnika umożliwiającego stworzenie, zasadnego z ekonomicznego punktu widzenia, zestawienia najbardziej atrakcyjnych pod względem zyskowności branż gospodarki narodowej, wydaje się być wyliczony dla nich wskaźnik rentowności przychodów z działalności gospodarczej.

Wskazanie najbardziej zyskownych branż polskiej gospodarki w wyniku zastosowania stopy zysku netto pozwala zarówno na przeprowadzenie wstępnych analiz, jak i wysnucie wniosków odnośnie zachodzących zmian strukturalnych, szczególnie w przypadku porównania uzyskanych wyników w czasie. Podejmując się tego zadania przyjęto założenie, że wartość ogółem stopy zysku netto zostanie policzona dla wszystkich branż występujących w ramach PKD, ale z uwzględnieniem wyłącznie informacji dotyczących małych, średnich i dużych przedsiębiorstw, tzn. zatrudniających powyżej 9 pracowników. W rezultacie okazało się, że grupa przedsiębiorstw reprezentujących wszystkie główne branże gospodarki narodowej według PKD liczyła w Polsce na koniec 1999 roku 46 312 podmioty, zaś na koniec 2009 roku 53 837 podmioty gospodarcze. Wiodącą rolę odgrywały wśród nich jednostki należące w nomenklaturze GUS do *Sekcji G - Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów* oraz *Sekcji C – Przetwórstwo Przemysłowe*⁴, co w konsekwencji przekładało się na dominującą rolę branż handlowych i produkcyjnych w strukturze gospodarki. W 2009 roku łączna liczba przedsiębiorstw należących do branży handlowej i produkcyjnej wyniosła ponad 31 tys. jednostek, co stanowiło około 60% całej zbiorowości małych, średnich i dużych przedsiębiorstw prowadzących działalność gospodarczą w Polsce.⁵ Liczba firm handlowych i produkcyjnych była niemalże podobna, chociaż podmioty zajmujące się handlem przewyższyły liczbę podmiotów zajmujących się produkcją o ponad 1 tys. jednostek. W odniesieniu do 1999 roku była to zauważalna zmiana, gdyż wówczas przeważały firmy produkcyjne (o około 0,5 tys. podmiotów).

³ System PONT Info-Gospodarka zbudowany został w oparciu o pełne, oficjalne i wiarygodne zasoby informacyjne GUS (tzn. oficjalną sprawozdawczość finansową obowiązującą wszystkie firmy zatrudniające > 9 osób) i w zgodzie z wymogami o zachowaniu tajemnicy statystycznej.

⁴ Sekcja C – Przetwórstwo Przemysłowe to jeden z 21 rodzajów działalności, na które składają się czynności powiązane z punktu widzenia tradycyjnie ukształtowanego, ogólnego podziału pracy.

⁵ Dane uzyskane z bazy PONT Info –Gospodarka.

Wielkości stóp zysku netto uzyskanych przez poszczególne branże w 2009 roku, a wyliczone na podstawie informacji pozyskanych od reprezentujących je małych, średnich i dużych przedsiębiorstw, kształtowały się w przedziale od 0 do 32,83%. Dla porównania, w 1999 roku wielkości stopy zysku netto dla tych branż mieściły się w przedziale od 0 do 35,4%. Zestawienie 15 najbardziej zyskowych branż w gospodarce polskiej w 1999 i 2009 roku zostało zaprezentowane w tablicy 2.

Tablica 2. Branże o najwyższej stopie zysku netto w 1999 i 2009 roku

Stopa zysku netto [w %]			
Branże	Rok 1999	Branże	Rok 2009
51.66 Sprzedaż hurtowa maszyn i urządzeń rolniczych, łącznie ze sprzedażą ciągników	35,14	66.11 Zarządzanie rynkami finansowymi	32,83
26.65 Produkcja wyrobów azbestowo-cementowych, włóknowo-cementowych, podobnych	19,76	03.1 Rybołówstwo	31,37
01.13 Uprawa drzew i krzewów owocowych, roślin jagodowych i orzechów, uprawa roślin do produkcji napojów i przypraw	18,29	69.1 Działalność prawnicza	26,76
80.41 Działalność szkół nauki jazdy	15,58	61.3 Działalność w zakresie telekomunikacji satelitarnej	25,62
74.11 Działalność prawnicza	14,36	35.22 Dystrybucja paliw gazowych w systemie sieciowym	22,49
26.22 Produkcja ceramicznych wyrobów sanitarnych	12,64	23.51 Produkcja cementu	19,84
72.3 Przetwarzanie danych	11,82	61.1 Działalność w zakresie telekomunikacji przewodowej	19,83
26.3 Produkcja płytek ceramicznych	10,85	35.11 Wytwarzanie energii elektrycznej	17,76
93.05 Pozostała działalność usługowa.	10,11	20.6 Produkcja włókien chemicznych	16,15
32.1 Produkcja lamp elektronowych i pozostałych elementów elektronicznych	9,45	01.3 Rozmnażanie roślin	15,98

51.6 Sprzedaż hurtowa maszyn, sprzętu i dodatkowego wyposażenia	9,38	85.4 Szkoły policealne oraz wyższe	15,61
28.22 Produkcja grzejników i kotłów centralnego ogrzewania	9,27	77.39 Wynajem, dzierżawa pozostałych maszyn, urządzeń oraz dóbr materialnych	15,56
55.11 Hotele i motele z restauracjami	9,14	27.9 Produkcja pozostałego sprzętu elektrycznego	15,3
71.32 Wynajem maszyn i urządzeń budowlanych	8,66	10.81 Produkcja cukru	15,18
16.0 Produkcja wyrobów tytoniowych	8,59	68.2 Wynajem i zarządzanie nieruchomościami własnymi lub dzierżawionymi	14,82

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych z bazy PONT Info – Gospodarka.

Na podstawie otrzymanych wyników nietrudno zauważyć, że do grupy najbardziej rentownych branż naszej gospodarki należały działalności związane z usługami, w tym przede wszystkim: zarządzanie rynkami finansowymi i działalność prawnicza. Działalność usługowa przeważała nad działalnością przemysłową, zaś wśród prezentowanych branż najlepsze dziedziny działalności usługowej, wymagające specjalistycznej wiedzy z zakresu prawa i finansów, uzyskały na koniec 2009 roku wartość ogółem stopy zysku netto powyżej 25%. W przypadku działalności prawniczej stopa ta zwiększyła swój poziom z 14,36% w 1999 roku do 26,76% w 2009 roku. Analizując uzyskane wyniki można wnioskować, że wysoka rentowność działalności usługowej stanowi podstawę pozytywnej oceny zmian systematycznie zachodzących w polskiej gospodarce od początku okresu transformacji. Oznacza ciągle zwiększanie się roli usług, co wydaje się kierunkiem prawidłowym, chociaż z drugiej strony może ustawiać naszą gospodarkę w „drugiej lidze”, tzn. za gospodarkami opartymi na wiedzy.

W przedstawionym rankingu na uwagę zasługuje także wysoka pozycja branż związanych z wytwarzaniem energii elektrycznej i produkcji cementu. O ile poziom zyskowności działalności obejmującej wytwarzanie energii elektrycznej dość łatwo można wyjaśnić globalnymi trendami w zakresie rosnącego popytu na źródła energii, to wysoka pozycja sektora produkcji cementu jest warunkowana boomem na inwestycje infrastrukturalne w gospodarce polskiej zasilanej celowymi środkami unijnymi.

Kolejnymi miernikami pozwalającymi na zbudowanie wstępnych rankingów najbardziej rozwojowych branż, ale pod kątem wyników osiągniętych z tytułu realizowanej sprzedaży czy realizowanych inwestycji w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, są: przychody ogółem i nakłady inwestycyjne

ogółem wykazywane w sprawozdaniach finansowych przedsiębiorstw. Wstępne rankingi branżowe stworzone na podstawie wspomnianych mierników, zawierające 15 najbardziej „prosprzedażowych” i proinwestycyjnych branż krajowej gospodarki, zostały zaprezentowane w tablicach 3 i 4. Przychody ogółem dla 15 wytypowanych branż osiągnęły, zarówno w 1999, jak i w 2009 roku poziom przekraczający połowę łącznych przychodów uzyskanych we wszystkich branżach przez przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 9 osób. Podobna sytuacja miała miejsce dla 15 branż charakteryzujących się najwyższym poziomem nakładów inwestycyjnych, których łączna wartość w roku 1999 i 2009 stanowiła odpowiednio 54% i 43% nakładów inwestycyjnych wszystkich branż. Wydaje się zatem, że istotne udziały w przypadku obu wskaźników upoważniają do wnioskowania o ich wpływie na zmiany strukturalne w gospodarce.

Tablica 3. Branże o najwyższych przychodach ogółem z działalności gospodarczej w 1999 i 2009 r.

Przychody ze sprzedaży w mln zł			
Branże	Rok 1999	Branże	Rok 2009
51.7 Pozostała sprzedaż hurtowa	102379,80	46.7 Pozostała wyspecjalizowana sprzedaż hurtowa	147360,90
45.2 Wznoszenie budynków i budowli lub ich części; inżynieria lądowa i wodna	55810,14	46.9 Sprzedaż hurtowa niewyspecjalizowana	134053,81
40.1 Wytwarzanie i dystrybucja energii elektrycznej	54378,72	35.1 Wytwarzanie, przesyłanie, dystrybucja i handel energią elektryczną	133033,24
51.5 Sprzedaż hurtowa półproduktów i odpadów pochodzenia rolniczego i złomu	52022,43	46.3 Sprzedaż hurtowa żywności, napojów i wyrobów tytoniowych	99363,49
45.21 Budownictwo ogólne i inżynieria lądowa	42679,26	47.1 Sprzedaż detaliczna prowadzona w niewyspecjalizowanych sklepach	98172,57
51.3 Sprzedaż hurtowa żywności, napojów i tytoniu	41494,39	19.2 Wytwarzanie i przetwarzanie produktów rafinacji ropy naftowej	95341,00
51.4 Sprzedaż hurtowa artykułów użytku domowego i osobistego	31714,70	46.4 Sprzedaż hurtowa artykułów użytku domowego	79399,01
23.2 Wytwarzanie i przetwarzanie produktów rafinacji ropy naftowej	27593,76	47.11 Sprzedaż detaliczna prowadzona w sklepach z przewagą żywności, napojów i wyrobów tytoniowych	72087,69
52.1 Sprzedaż detaliczna w niewyspecjalizowanych sklepach	27333,11	46.71 Sprzedaż hurtowa paliw i produktów pochodnych	65511,07

34.1 Produkcja pojazdów mechanicznych	26540,15	41.2 Budowlane wznoszenie budynków mieszkalnych i niemieszkalnych	61702,24
50.1 Sprzedaż pojazdów samochodowych	25599,91	45.1 Sprzedaż hurtowa i detaliczna pojazdów samochodowych, bez motocykli	52054,36
51.51 Sprzedaż hurtowa paliw stałych, ciekłych, gazowych oraz pochodnych	23485,58	29.1 Produkcja pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli	48744,14
52.11 Sprzedaż detaliczna w sklepach z przewagą żywności, napojów i tytoniowych	20928,06	35.13 Dystrybucja energii elektrycznej	45933,46
10.1 Wydobywanie węgla kamiennego; brykietowanie	18979,16	45.11 Sprzedaż hurtowa i detaliczna samochodów osobowych i furgonetek	45217,72
15.9 Produkcja napojów	18704,49	46.46 Sprzedaż hurtowa wyrobów farmaceutycznych i medycznych	44495,31

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych z bazy PONT Info – Gospodarka.

Tablica 4. Branże o najwyższych nakładach inwestycyjnych ogółem poniesionych w 1999 i 2009 r.

Nakłady inwestycyjne w mln zł			
Branża	Rok 1999	Branża	Rok 2009
40.1 Wytwarzanie i dystrybucja energii elektrycznej	5333,75	35.1 Wytwarzanie, przesyłanie, dystrybucja i handel energią elektryczną	7587,37
65.2 Pośrednictwo finansowe pozostałe	5206,68	19.2 Wytwarzanie i przetwarzanie produktów rafinacji ropy naftowej	5980,49
65.21 Leasing finansowy	4511,74	47.1 Sprzedaż detaliczna prowadzona w niewyspecjalizowanych sklepach	3784,42
70.3 Obsługa nieruchomości na zlecenie	4032,75	77.1 Wynajem i dzierżawa pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli	3661,37
45.2 Wznoszenie budynków i budowli lub ich części; inżynieria lądowa i wodna	3909,06	37.0 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	3611,15
70.32 Zarządzanie nieruchomościami na zlecenie	3782,77	35.13 Dystrybucja energii elektrycznej	3330,61
45.21 Budownictwo ogólne i inżynieria lądowa	3431,78	35.11 Wytwarzanie energii elektrycznej	3280,53
51.7 Pozostała sprzedaż hurtowa	3398,85	05.1 Wydobywanie węgla kamiennego	2827,13

34.1 Produkcja pojazdów mechanicznych	2217,3	47.11 Sprzedaż detaliczna prowadzona w niewyspecjalizowanych sklepach z przewagą żywności, napojów, wyrobów tytoniowych	2759,1
23.2 Wytwarzanie i przetwarzanie produktów rafinacji ropy naftowej	2190,73	64.9 Pozostała finansowa działalność usługowa, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych	2528,69
15.9 Produkcja napojów	1635,13	36.0 Pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody	2513,01
52.1 Sprzedaż detaliczna w niewyspecjalizowanych sklepach	1633,73	64.91 Leasing finansowy	2377,31
51.5 Sprzedaż hurtowa półproduktów i odpadów pochodzenia nierolniczego i złomu	1337,59	68.3 Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości na zlecenie	2369,47
52.11 Sprzedaż detaliczna w niewyspecjalizowanych sklepach z przewagą żywności, napojów i wyrob tytoniowych	1289,84	61.2 Działalność w zakresie telekomunikacji bezprzewodowej, z wyłączeniem telekomunikacji satelitarnej	2329,79
70.1 Obsługa nieruchomości na własny rachunek	1232,68	42.1 Roboty związane z budową dróg kołowych i szynowych	2297,25

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych z bazy PONT Info – Gospodarka.

W przypadku rankingów zaprezentowanych w tabelach 3 i 4 nasuwa się podstawowy wniosek o wciąż mało innowacyjnej strukturze polskiej gospodarki. Zarówno według kryterium przychodów, jak i nakładów inwestycyjnych na czele rankingów znajdują się branże o charakterze pośrednictwa oraz sprzedaży hurtowej i detalicznej. Branże te jednak trudno uznać za innowacyjne, czy też za skuteczny punkt wyjścia do podwyższania poziomu umiędzynarodowienia naszej gospodarki. W przypadku rankingu branżowego opartego na kryterium wielkości przychodów ogółem w 2009 roku okazało się, że dziewięć na piętnaście najlepszych branż, to branże o charakterze usługowym, zaś pozostałe zajmują się działalnością przemysłową, przy czym nie tworzą one produktów wymagających stosowania zaawansowanych technologii i wiedzy. Z branż należących do działalności przemysłowej można wyróżnić tylko jedną branżę, tj. produkcję pojazdów samochodowych, która oferuje wysoko przetworzony produkt.

Zakończenie

Analiza struktury polskiej gospodarki sugeruje, iż zatrzymała się ona na etapie społeczeństwa postindustrialnego. Oznacza to, iż wciąż jesteśmy opóźnieni w stosunku do gospodarek krajów wysoko rozwiniętych. Jednocześnie, patrząc na przyszłość naszej gospodarki poprzez pryzmat rankingu branż ponoszących największe nakłady inwestycyjne, nie można pominąć znaczenia „skoku cywilizacyjnego”, który powinien stać się udziałem naszej gospodarki w celu zmniejszenia dystansu pomiędzy społeczeństwem postindustrialnym a społeczeństwem informacyjnym. Niestety, również w przypadku piętnastu branż o najwyższym poziomie nakładów inwestycyjnych brak było działalności o tzw. „nowoczesnym” charakterze.

Wydaje się dość prawdopodobne, że samodzielny rozwój branż umożliwiających w najbliższym czasie „zbliżenie” gospodarki polskiej do wzorcowych struktur gospodarek krajów najbardziej rozwiniętych może okazać się trudny w realizacji. Stąd też niezwykle ważną staje się rola państwa, które może stymulować i wpływać na proces przeobrażania struktury gospodarczej naszego kraju. Dodatkowym czynnikiem mogącym przygotować naszą gospodarkę i społeczeństwo do nadrobienia istniejącej „luki cywilizacyjnej” jest dostosowywanie się do zaleceń polityki strukturalnej Unii Europejskiej oraz prawidłowe aplikowanie i wykorzystywanie unijnych środków pomocowych przeznaczonych na ten cel.

Literatura

1. Franke A. (1977), Zmiany strukturalne w poszczególnych sektorach gospodarki narodowej jako czynnik wzrostu wydajności pracy i wzrostu gospodarczego, w: Wpływ wydajności pracy na wzrost gospodarczy, Wypych M. (red.), Uniwersytet Łódzki, Łódź.
2. Jaworska M. (2007), Zmiany strukturalne w przemyśle państw OECD w latach 1993-2003, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław.
3. Karpiński A. (2008), Przemiany strukturalne w procesie transformacji Polski 1989-2003-2025, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
4. Klamut M. (1996), Ewolucja struktury gospodarczej w krajach wysoko rozwiniętych, Wyd. Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław.
5. Ładysz J. (2008), Polityka strukturalna Polski i Unii Europejskiej, PWN, Warszawa.
6. Mały Rocznik Statystyczny (1994), GUS, Warszawa.
7. Rostow W.W. (1960), The stages of economic growth, O.U.P, Oxford, Londyn.

Streszczenie

Obecnie zmiany strukturalne stanowią bardzo ważny proces, który przyczynia się do budowy potencjału konkurencyjnego gospodarki narodowej. Identyfikacja kierunku i tempa zmian w strukturze gospodarki następuje w nowym ujęciu tego procesu poprzez określenie sytuacji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstw pogrupowanych w branży. Przeprowadzona przy takim podejściu analiza zmian struktury polskiej gospodarki wskazuje jednoznacznie, iż krajowa gospodarka pozostaje na etapie społeczeństwa post-industrialnego z ograniczonymi perspektywami na dokonanie kolejnego skoku cywilizacyjnego i szybkie dołączenie do grupy krajów najbardziej rozwiniętych.

Słowa kluczowe

gospodarka, zmiany strukturalne, konkurencyjność

Structural changes in the Polish economy (Summary)

Nowadays, among the most important factors which contribute to the general efficiency of the economy, there are the structural changes. The structural changes very frequently result in the change of the production structure and the structure of using the production factors in economy. Furthermore, the structural changes in the Polish economy proceed much faster than in other mature economies of the developed countries. Therefore, studying the structural changes in this case is quite complicated and it requires the application of appropriate methods. List of analysis prepared in this paper made it possible for the authors to identify the Polish economy's stage of development. It turned out that our economy stopped on a stage of the postindustrial society, which means that it still did not join the group of developed economies. Unfortunately, according to results of the analysis the Polish economy will remain on the same stage in the nearest future, without possibility to carry out this civilization leap.

Key words

economy, structural changes, competitiveness